

PAPER DETAILS

TITLE: PROF. DR. MUSTAFA CEMİLOĞLU'NUN İLKÖĞRETİM OKULARINDA TÜRKÇE
ÖĞRETİMİ KİTABINDA YER ALAN METİNLERİN ÇOCUĞA UYGUNLUGU AÇISINDAN
İNCELENMESİ

AUTHORS: Kelime ERDAL

PAGES: 155-167

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1800507>

PROF. DR. MUSTAFA CEMİLOĞLU’NUN İLKÖĞRETİM OKULLARINDA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ KİTABINDA YER ALAN METİNLERİN ÇOCUĞA UYGUNLUĞU AÇISINDAN İNCELENMESİ

Studying The Texts In Mustafa Cemiloğlu's Book On Teaching Turkish In Primary Schools In Terms Of Their Suitability For Children

Prof.Dr. Kelime ERDAL

ORCID: 0000-0001-8205-2530 ♦ Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü ♦ kelime@uludag.edu.tr

ARTICLE INFO

Submit : 01.06.2021
Accept : 20.06.2021
Published : 30.06.2021

iThenticate Report: % 20 ✓

EOI:

<http://eoi.citefactor.org/10.11243/ijhar.06.02.010>

Area Editor: Doç. Dr. Şükrü BAŞTÜRK

Technical Editor: Öğr.Gör. Şükrü KAYA

Reference:

Erdal, Kelime. (2021). Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu’nun İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi Kitabında Yer Alan Metinlerin Çocuğa Uygunluğu Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 155-167.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Cemiloğlu, Türkçe öğretimi, Türkçe ders kitabı, metin seçimi

Keywords: Mustafa Cemiloğlu, Turkish teaching, Turkish textbook, text selection.

Özet

Araştırma Makalesi ♦ Research Article

Çocuklar için yazılan ya da onlara uyarlanan edebiyat metninin hem sanatsal hem eğitsel özellikler içermesi önemlidir. Çocuk, metni okurken bir yandan sanatsal bakış açısına erişecek, diğer yandan dolaylı yoldan eğitilecektir. Çocuk edebiyatı kapsamına giren eser, dolaylı yoldan eğitmeli doğrudan eğitmeyi hedeflememelidir. Bu sebeple metin seçiminde yazınsallık belirleyici olmalı mesaj kaygısı metnin yazın değerinin önüne geçmemelidir. Yazınsal metinler okurunu zorlar, onların düşünsel bir etkinliğe ve üretime girmelerini zorunlu kılar. Metin seçiminde konu da belirleyici bir etmendir. Çocuğun aşırı yabancı olmaması bir konu seçimi, çocukta daha baştan metinden ve okuma eyleminden uzaklaşma tehlikesini azaltır. Yine çok bildik ve tanıdık bir konunun çocuğa sunulması çocuğun sıkılmasına neden olabilir. O zaman, anlatılan konunun ustaca dengelendiği bir metin çocukla iletişim kurmak için en uygunu olacaktır. Bu ise son derece güç ve zaman gerektiren bir metin seçimi süreci ile olabilir.

Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu’nun İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi kitabında, çocuğun dünyasından, onun ilgisini çekebilecek konuların işlendiği metinler yer almaktadır. Bu metinlerde yer alan ana düşünce ve duygular, çocuğun edinmesi ya da çocuğa daha erken dönemde kazandırılması gereken insani duygu ve davranışlardır. Metinlerde yer alan kahramanlar, çocuklara örnek olacak davranışlar sergilemesi açısından uygundur. İncelemeye konu olan kitapta genel olarak sade bir dille yazılmış ve yazınsal metinler yer almaktadır.

Sınıf düzeyi ne olursa olsun Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinlerin her açıdan çocuğa göre olması ve bu metinleri seçecek kişilerin de çocukların yaş düzeylerine uygun edebi metin seçme konusunda uzman olması gerekir. Ders kitapları çocuğu sıkacak metinlerle doldurulduğunda o metnin inceleneyeceği ders sıkıcı geçecek, çocuklar Türkçe dersinden ve kitap okumaktan uzaklaşacaktır. Türkçe ders kitaplarının, öncesinde okuma alışkanlığı edinmemiş birçok çocuk için okuma alışkanlığı edinmenin önemli bir basamağı olduğu unutulmamalıdır.

Abstract

The literary text written for children or adapted to them must include both artistic and educational features. While reading the text, the child will reach the artistic point of view on the one hand and will be indirectly educated on the other hand. The work that falls within the scope of children's literature should not educate directly but indirectly. For this reason, literacy should be determinative in text selection, and message concern should not

© 2021 The Author(s).

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial-No Derivatives License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>), which permits non-commercial re-use, distribution, and reproduction in any medium provided the original work is properly cited and is not altered, transformed, or built upon in any way.

override the value of the text. Literary texts compel their readers, oblige them to engage in intellectual activity and production. The subject is also a decisive factor in text selection. Choosing a topic that the child is not overly unfamiliar with reduces the risk of distancing from the text and reading action from the very beginning. Again, presenting a very familiar and familiar subject to the child may cause the child to get bored. Then, a text in which the subject matter is skillfully balanced will be most appropriate for communicating with the child. This can be done through a complicated and time-consuming text selection process.

In Mustafa Cemiloğlu's book on Teaching Turkish in Primary Schools, there are texts in which topics from the child's world that may be of interest to him are included. The main thoughts and feelings in these texts are the human feelings and behaviors that the child should acquire or have to be gained to the child before. The heroes in the texts are suitable for exhibiting behaviors that will set an example for children. In the book subject to review, there are generally literary texts written in plain language.

Regardless of the grade level, the texts to be included in Turkish textbooks should be suitable for the child in all respects. The people who will choose these texts should be experts in choosing literary texts suitable for the children's age levels. When the textbooks are filled with texts that will bore the child, the lesson in which that text will be examined will be boring; children will be away from Turkish lessons and reading books. It should not be forgotten that Turkish textbooks are an important step in acquiring a reading habit for many children who did not have a reading habit before.

Giriş

İlköğretim okullarında yürütülecek “Türkçe Öğretimi” programı, Milli Eğitimin diğer bütün kademelerinde olduğu gibi önce Milli Eğitim Temel Kanununa uymak, bunu izleyerek de “İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu” doğrultusunda planlanmak zorundadır. Eğitimin temel amacının, “Dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe sahip”, “insan haklarına saygılı” ve “Türk milletinin kültürel değerlerini benimseyen” bireyler yetiştirmek olduğu ifade edilmiştir. Bu tanımlama, yetiştirilecek gençlerimizin öncelikle kişiliklerinin geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Cemiloğlu, 2015: 65). Belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için Türkçe ders kitaplarında, belirtilen hassasiyetlere değinen metinlerin yer alması gerekir. Öğretmen, kitapta yer alan metni okuyacak, öğrencilere okutacak, öğrencileri metinle ilgili konuşturacak, yazı yazmalarını isteyecek ve böylece Türkçe dersinin hedeflerine adım adım ulaşacaktır. Tüm bu basamakları gerçekleştirirken ders kitabına seçilen metnin çocuğa uygun olması önemlidir.

Çocuklar için yazılan ya da onlara uyarlanan edebiyat metninin hem sanatsal hem eğitsel özellikler içermesi beklenir. Çocuk, metni okurken bir yandan sanatsal bakış açısına erişecek, diğer yandan dolaylı yoldan eğitilecektir. Burada dolaylı yoldan eğitmek ifadesinin altını çizmek gerekir. Edebiyat eseri, çocuk edebiyatı kapsamına giren eser, doğrudan eğitmeyi hedeflememelidir. Başarılı eser, çocuğa vermek istediğini dolaylı yoldan duyumsatan eserdir. Türkçe ders kitaplarında yer alan edebi metinler, Türkçe dersinin önemli aracıdır. Bu metinler, ders kitabında olduğu için tüm öğrencilerde bulunan ortak metinlerdir. Birlikte okunan, özetlenen, soruları cevaplanan, üzerinde konuşulan, ders çıkarılan bu ortak metinlerle çocuk, aynı zamanda düşünmeyi, yorumlamayı ve dilin kurallarını öğrenir. Tüm bu kazanımların oluşması ancak seçilen metnin çocuğa uygunluğu ve estetik öğeler barındırması ile mümkündür. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin, öğrenciyi ders kitabının dışındaki kültüre, bilgi kaynaklarına yakınlaştırması, edebiyat dünyasını merak ettirmesi, başka sanatsal eylemlere yönlendirmesi; nitelikli ve düzeye uygun yazınsal ve bilgilendirici metinler ile buluşması ile olanaklıdır. Metin olma ölçütlerine sahip ve türünün özelliklerini yansıtan; başka bir deyişle derin ve yüzey yapısında tutarsızlıklar bulundurmeyen metinler, okuduğunu anlama-anlamlandırma sürecinde okuruna katkı sağlayan metinlerdir (Canlı, 2015: 106). Ders kitaplarındaki metinler, öğretmenin hedefine ulaşmasında temel malzemedir.

Ders kitaplarına metin seçimi, okuma ilgisinin ve güdüsünün oluşması için bir önkoşul olarak görülebilir. Yüzeysel anlatım yerine estetik nitelik ile ilgili olan yazınsallık, metin seçiminde belirleyici bir etmendir. Yazınsal metinler okurunu biraz zorlar, onların düşünsel bir etkinliğe ve üretime girmelerini zorunlu kılar. Metin seçiminde konu da belirleyici bir etmendir. Çocuğun aşırı yabancı olmaması bir konu seçimi, daha baştan çocuğun metinden ve okuma eyleminden uzaklaşma tehlikesini azaltır. Yine çok bildik ve tanıdık bir konunun çocuğa sunulması çocuğun sıkılmasına neden olabilir. O zaman, anlatılan konunun ustaca dengelendiği bir metin çocukla iletişim kurmak için en uygunu olacaktır. Bu ise, son derece güç ve zaman gerektiren bir seçim ile olabilir. Çocuklar için hazırlanan metinler arasında öğreticiliği, ders vermeyi öne çıkartıp estetik kaygıları pek de önemsemeyen yığınla malzeme

vardır. Titiz bir anlayışla yapılmayan bir seçim, hedefe ulaşmayı daha baştan engelleyecektir. O halde, ders kitaplarında gördüğümüz çocuk metnlerinin de böylesi titiz bir anlayışla seçimi zorunludur. Ne yazık ki bu tür titiz bir elemanın ve seçimin ders kitaplarına yansıdığını söylemek oldukça güçtür. Oysa ders kitaplarında çocuğa göre olan edebiyat metnlerinin yer alması, çocuğun okuma alışkanlığının, estetik duyarlılığının ve eleştirel okuma becerisinin geliştirilmesine yardımcı olmayı amaçlar. Bu durumda, Türkçe ders kitaplarındaki metnlerin, ister yetişkinler grubundan isterse çocuk edebiyatı grubundan alınmış olsun çocukla iletişim kurması daha baştan pek olanaklı gibi görünmez. Elbette sınavlara koşullanmış olan eğitim sistemimizdeki parlak öğrenciler, Türkçe ders kitabındaki metnleri ezberlemekte ve sorulan soruları büyük bir titizlikle yanıtlamaktadırlar. Ancak geçilen bütün sınavların, alınan bütün diplomaların ardından hepimiz aynı gerçekle karşılaşyoruz: Çocuklarımız ve gençlerimiz okumuyor. Türkçe dersinin amaçları bunun tersini istemesine karşın bu koşulu yerine getiremediğimize pek şaşmamak gerek. Çünkü ne metin seçiminde ne de metin üzerine çalışmada gerçek okuma süreçlerini yaratabilmekteyiz.

Milli Eğitim Bakanlığı "Ders Kitapları Yönetmeliği-Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi ile İlgili Esas ve Usuller" başlığı altında yayınladığı bir yönetmelik ile ders kitabının en ince ayrıntısına kadar nasıl oluşturulacağını belirlemiştir. Bu yönetmeliğin de kendine göre hiç kuşkusuz haklı ve geçerli nedenleri vardır. Ancak temel ilkeler belirlenmiş olduğundan farklı yazar ve yayınevlerinden yayınlanmasına karşın bütün kitapların neredeyse birbirine tıpatıp benzemesinin temel nedeni de budur. Farklı ders kitabı yazarları ancak önerilen yazarlardan, yine önerilen metnleri seçerek kitaplarını oluşturmaktadırlar. Bu durumda, biçimsel farklılıkların dışında her kitap birbirine benzemektedir. Bu bakımdan yönetmelik gereğince oluşturulan kitapları, yönlendiren bu yönetmelik etkin bir anlayışla elden geçirilmedikçe, belirli ilkeler ışığında metin seçimi gerçekleşmedikçe ve yaratıcı çalışma biçimleri ders kitaplarına girmedikçe değindiğim sorunların da ortadan kalkacağı düşünülemez (Dilidüzgün, 2004: 53). Çocuk kitaplarında bulunması gereken ölçütlerin, ders kitaplarına seçilen metinlerde de aranması gerekir. Çocuğun anlamaya çalışma gayretlerinden doğan çocuk gerçekliği, ders kitaplarındaki metnleri şekillendirmelidir. Öğrenmenin temelinde yatan "merak" duygusuna ve çevredeki varlıkları, durumları öğrenme gayretlerine bağlı olarak çocuklar, zaman zaman yetişkinlerden farklı alımlamalar yapabilmektedir. Bu alımlama farklarına "çocuk gerçekliği" denir (Dilidüzgün, 2018, s. 91). Çocuk gerçekliğinin oluşmasında çocuğun doğası, ilgileri, ihtiyaçları, sahip olduğu deneyim ve bilgileri etkili olmaktadır. Bu nedenle çocuğun "bireysel özellikleri, yaşı, aile ve sosyal çevresi" gibi etkenlere bağlı olarak sahip olduğu özellikler değişmekte böylece çocukların nesnel gerçekliği algılayış biçimleri / çocuk gerçekliği de farklılaşmaktadır (Fırat, 2019: 1009).

Sanatçının kendini çocuğa anlatabilmesi için sanatçıya özgü duyarlılığı, bilgeliği, çok seçenekli düşünebilmeyi, yaşamı ve insanı sevmeyi, insanlık onuruna saygı duymayı sezdirebilecek iletileri, çocuğun anlam evrenine uygun biçimde sunması gerekir. Sanatçının ilettiklerinin çocuklar tarafından önemsenmesini sağlayacak bir başka etken de sanatçının, çocuğu önemseyen bir anlayışla çocuk dünyasına uygun kurgular oluşturmalarıdır. Çocuklar için yazanların, çocuğa ilettiklerinin ya da çocukla paylaşmak istediklerinin, çocuğun dünyasında yaratacağı etkiyi ve bu etkinin sonuçlarını önceden kestirebilmesi gerekir. Bu sorumluluk, sanatçının çocukla özdeşim kurma sürecini başlatır (Sever, 2008: 30).

İlköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören 12-14 yaş arası gençler için Türkçe ders kitapları diğer ders kitaplarına oranla daha büyük önem arz etmektedir. Öğrenciler gerek Türk Edebiyatının ve gerekse Dünya Edebiyatının en seçkin örnekleri ile karşılaşmalı, metnler her yönden uzman görüşleri alınarak düzenlenmeli, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek nitelikte olmalıdır. Ders kitabına eklenecek metnlerin öğrencilerin ilgi, dikkat ve seviyesine uygunluğuna; ayrıca dersin 10 dakikalık sürecini geçmeyecek uzunlukta olmasına dikkat edilmelidir (Karakuş, 2014: 587).

Aslan ve Doğu'nun, Ortaokul öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarındaki metinlere ilişkin görüşlerinin belirlendiği çalışmasının en önemli sonucu, öğrencilerin Türkçe ders kitaplarındaki metnleri genel olarak beğenmemesi, en çok beğenilen metnlerin bile az sayıda öğrenci tarafından beğenilmesidir. Bu sonuç, kitapta metin sayısının az oluşuna, tematik yaklaşım anlayışına bağlı olarak bazı temalardaki metnlerin nitelik ve özellik olarak büyük

oranda birbirine benzemesine ve öğrencilerin bireysel farklılıklarına bağlanabilir. Öğrenciler, en çok beğendikleri ilk iki metni “komik, eğlenceli, dikkat çekici, merak ögesi güçlü, düzeylerine uygun, kurgusunda heyecan, macera, duygusal ve düşsel öğeler ile olağanüstü olayları içeren” ifadeleriyle anlatmışlardır. Anlatımın akıcı, içten, etkileyici ve şiirsel olması, karşılıklı konuşmaların olması, duygulara yer vermesi, konunun ve içeriğin düzeylerine uygun olması, resimlerin hem çok hem de metinle ilgili ve uyumlu olması, başlığın kısa, anlaşılır olması ve türe özgü özellikler öğrencilerin metni diğer beğenme gerekçelerindendir. Bu çalışmanın önemli bir sonucu da öğrencilerin; iletileri açık, ana düşüncesi ve iletileri çok belirgin, ders ve öğüt veren, öğretici, ahlaki telkinlerde bulunan ve çeşitli değerleri benimseten metinleri beğendikleri metin olarak işaretlerken; iletileri daha örtük, dolayısıyla derin anlamlı, ana düşüncesini bulmakta güçlük çektikleri metinleri beğenmedikleri metin olarak işaretlemeleridir. Örneğin, çalışmada 6. sınıf öğrencilerinin kitapta en çok beğenmedikleri iki metinden biri Halikarnas Balıkcısı’nın sevgi izlekli bir öyküsü olan “Tünek Ahmet”, diğeri de Yaşar Kemal’in “Sarı Sıcak” adlı öyküsüdür. Yazınsal niteliği yüksek olan bu metinler aslında öğrencilerin düzeyine uygun özellikler taşımaktadır. Öğrencilerin bu metinleri en beğenmedikleri iki metin olarak yazmaları, öğrencilerin sanatsal bir dilin egemen olduğu, iletinin doğrudan ve belirgin biçimde verilmediği kısaca, yazınsallık değerleri yüksek olan bu tür metinleri okuyup anlayamamalarına ve onların anlam dünyasına kendi çabalarıyla ulaşma becerilerini kazanamamalarına bağlanabilir. Başka bir deyişle, öğrencilerin bu metinleri hiç beğenmedikleri metinler olarak göstermeleri, daha önce bu tür yazınsal metinlerle fazlaca buluşmamalarından, bu metinleri anlamaya dönük yeterli destek almamalarından, sözcük dağarcıklarının zengin olmayışından ve hem ders kitaplarında hem de farklı ortamlarda daha çok ders/öğüt veren, duyma ve düşünme sorumluluğunu öğrenciye bırakmayan metinlerle etkileşmelerinden kaynaklanabilir. Oysa ders kitaplarına “yazınsal metin” türü altında seçilen metinlerin iletileri açık olmamalı; yazar, metinde çocuk okura neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğini söylememelidir. Duyumsattığı/sezdirdiği iletiler yoluyla duyma ve düşünme sorumluluğunu okuruna bırakmalıdır (Aslan ve Doğu, 2015-2016: 21). Yaş düzeyi yükseldikçe, ders kitaplarında yer alan metinlerde çocuk tarafından çözülecek düğümlere yer vermeli; çocuğu düşündürecek detaylar içermelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2019 Yılı Türkçe Dersi Öğretim Programında Türkçe ders kitabına alınacak metinlerin taşınması gereken nitelikler şöyle sıralanmıştır:

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.
2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.
3. Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1. sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.
4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.
5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.
6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.
8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.

9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.

10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır (Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı 2019: 18 <http://mufredat.meb.gov.tr>)

Araştırmanın Önemi

Alan yazında Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerle ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda, ders kitaplarında yer alan metinler çeşitli açılardan değerlendirilmiştir. Bu araştırmada, Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu'nun İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi kitabı, çocuğa uygunluğu açısından incelenmiştir. Bu yönüyle çalışmanın alana ve konu ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu'nun İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi kitabında yer alan metinlerin çocuğa uygunluğu açısından incelenmesidir. Kitapta yer alan metinler, konu, tema/izlek, kahramanlar, dil ve anlatım açısından incelenmiştir.

Yöntem

Araştırma kapsamında, Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu'nun İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi kitabında yer alan metinler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı; algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır. Doküman incelemesi ise araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi, tarihçilerin, antropologların, dilbilimcilerin, sosyologların ve psikologların kullandığı bir yöntem olarak bilinir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 140). Araştırma kapsamında incelenen kitapta yer alan 11 metne ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi adlı kitapta yer alan metinler

Metnin Adı	Yazar/Şair	Sayfa
Kuş Yemi	Reşat Nuri Güntekin	39
Bahçe	Selâhattin Batu	54
Mavi Işık	Behçet Necatigil	61

Sığırtmaç Mustafa	Falih Rıfki Atay	92
Baharın İlk Sabahları	Orhan Veli Kanık	97
Baş Aşağı Fareler	Roald Dahl	103
Bayrak	Arif Nihat Asya	113
Çevremiz ve Biz	Murat Apaydın	120
Miras Keçe	Kenan Hulusi Koray	128
Yedi Tane Erik Ağacı	Bedri Rahmi Eyüboğlu	139
Vakıf Ağacı	Komisyon (M. Tükkân ve Arkadaşları	203

Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen kitapta yer alan metinler, aşağıdaki başlıklara uygun olarak değerlendirilmiştir.

Konu

Konu, “Bir edebi metinde ne anlatılıyor?” sorusuna verilen cevabı içerir. Konu, roman, hikâye, resim ya da filmde canlandırılan somut olaydır, yapıt kişilerinin somut eylemleri ile karşılıklı etkilenmeleridir (Demirel, 2010: 55). Ana fikir ile konu arasında sıkı bir ilişki vardır. Konunun, telkin edilen fikirle bağlantısını koruyarak gelişmesi gerekir. Ana fikir ve konu ilişkisi zayıf ya da belirsiz eserlerden çocuklar ne sanat ne de eğitim açısından yaralanabilirler. Çocuk kitaplarında konu ne olursa olsun hareket unsuruna yer verilmelidir. Çocuklar, hareketli olay ya da yaşantıların anlatıldığı sürükleyici eserleri okumaktan zevk alırlar (Sınar Çılgın, 2007: 81).

Reşat Nuri'nin Kuş Yemi öyküsünde, maddi sıkıntılar sebebiyle besledikleri saka kuşunu satmak isteyen bir kadının ve kuşu çok seven torununun yaşadıkları anlatılmaktadır. Hayırsever bir adam önce bu kuşu satın alır ama sonra kuşu çok sevdiğini anladığı çocuğa, kuşu hediye eder. Çocuklar, hayvanların konu edildiği eserleri severek okurlar. Bu bakımdan Kuş Yemi, çocuğun ilgisini çekebilecek bir konuyu anlatmaktadır.

Selahattin Batu'nun yazdığı Bahçe başlıklı metinde, tabiatın güzelliği çeşitli örneklerle anlatılmaktadır. Metinde bahçe, insana mevsim geçişlerini de hissettiren, hayatı sevdiren bir yer olarak anlatılmakta, insanı ömrü boyunca düşündüren, dinlendiren ve eğlendiren bir yer olarak tasvir edilmektedir.

Behçet Necatigil'in Mavi Işık şiirinin konusu, çocuğun evdeki sevinç ve güç kaynağı olması, onun hastalığının aileye verdiği üzüntü ve geçmişte yaşanan çocukluklara oranla şimdiki zaman çocukluğunun gelecek ve umut vadetmesidir. Çocuklar için yazılmış bir şiir olmasa da çocuğun değerli ve önemli olduğunun vurgulandığı bu şiir çocuğa olumlu duygular aşılamaktadır.

Falih Rıfki Atay'ın Sığırtmaç Mustafa adlı eserinde, sığır çobanlığı yapan Mustafa'nın Atatürk ile karşılaşması ve sonrasında hayatının değişmesi anlatılmaktadır. Atatürk, bir kır gezisi esnasında Mustafa ile tanışır. Küçük yaşına rağmen bir sürü sığırla baş etmeye çalışan bu çocuğa Atatürk para vermek ister. Ama çocuk, verilen bu parayı çok bulur ve almaz. Atatürk, daha az para vermeyi önerdiğinde de alacağı para karşılığında ceviz verir. Atatürk, bu çalışkan, dürüst, akıllı ve tok gözlü çocuğu çok sever, Yalova'dan İstanbul'a getirtir ve okula yazdırır. Başarılı bir öğrenci olan Mustafa, askeri okulları bitirip subay olur. Atatürk'ün kahramanlardan biri olarak yer alması çocukla yakından ilgilenmesi ve bir çocuğun çalışkanlık, azim ve tok gözlülüğünün konu edilmesi bakımından çocuklara uygun bir metindir.

Orhan Veli Kanık'ın Baharın İlk Sabahları başlıklı şiirinde baharın gelişle birlikte içinde uyanan yaşama sevinci ve etrafında gördüğü her şeyi güzelleştiren bakış açısı anlatılmaktadır. Bahar sabahlarının tüm olumsuzlukları, gündelik hayatın koşuşturmasını unutturan ve huzur

veren yanı vurgulanmaktadır. Şiir, olumlu duyguları konu etmesi bakımından çocuklara uygundur.

Roald Dahl'ın yazdığı Baş Aşağı Fareler başlıklı metinde, Labon adlı fakir ve çok mutlu bir adamın evinde baş edemeyecek kadar çoğalan farelerle mücadelesi anlatılmaktadır. Labon, birkaç fare kapını, bir parça peynir ve biraz tutkal alır. Altlarına tutkal sürdüğü fare kapanlarını tavana yapıştırır ve içine peynir koyar. Bunu gören fareler, kendilerine tuzak kurulduğunu anlar ve gülümserler. Tavanda fare kapanları olması onlara aptalca gelir. Ertesi gün Labon, odadaki tüm eşyaları baş aşağı gelecek şekilde tavana yapıştırır. Gece fareler deliklerinden çıkıp eşyaları tavanda gördüklerinde kendilerinin tavanda olduklarını düşünerek kendilerini kötü hisseder ve baş aşağı durmaya karar verirler. Beyinlerine kan dolan fareler bir bir bayılır. Labon, bayılan fareleri bir sepetin içine hapseder. Metinde konu, ilgi çekici, merak uyandırıcı ve hareketlidir. Bu bakımdan çocuklar tarafından ilgi ile okunacaktır.

Arif Nihat Asya tarafından yazılan Bayrak şiirinde konu, düğünlerde, şehit cenazelerinde, karlı dağlarda, çöllerde, barışta, savaşta, mavi göklerde... kısacası akla gelebilecek her yerde adeta kurtarıcı ve manevi bir değer olan, karanlıkları aydınlatan bayrağımızdır. Bayrağın şiirin büyüdü dünyasında çeşitli benzetmelerle anlatıldığı metin, ilgi çekicidir.

Murat Apaydın'ın yazdığı Çevremiz ve Biz başlıklı metinde, hava kirliliği, kirli havada nefes almanın zorluğu, hava kirliliğini azaltabilecek bazı tedbirler, denizlerin ve nehirlerin kirlenmesi, oradan çıkan balıkları yemenin riskleri, bilinçli olarak çevreyi kirlütenlerin ne kadar acınacak kişiler olduğu, tarım arazilerinin de hızla yok edilmesi anlatılarak, bunun adeta tüm doğayı kemiren bir canavar tarafından yapıldığı, hızla yok olan dünyada bu işi bilinçli olarak yapanların acınacak durumda olduğu anlatılmaktadır.

Kenan Hulusi Koray'ın Miras Keçe öyküsünde, bir aileye çini bir soba ile dört boru, iki kanat perde, ayaklı bir gaz lambası, beş altı tencere, boş bir sandık ve bir de keçe, miras hissesi olarak gönderilmiştir. Mirası alan aile, bu gönderilenleri beğenmez ve özellikle keçeyi eve sokmak istemez. Oysa keçe bin yıllık, çok değerli antika bir keçedir ve öykü, ailenin bu gerçeği, keçeyi sattıktan sonra öğrenmeleri ile yaşadıkları hayret ve pişmanlık duyguları ile biter. Öykü, sürpriz sonu ile çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Yedi Tane Erik Ağacı şiirinde konu, yedi tane erik ağacının kesilerek yerine çirkin apartmanlar dikilmesi ve şairin bundan duyduğu acıdır. Doğanın tahrip edilmesini konu edinen metin, şairane benzetmeleriyle dikkat çekicidir.

Vakıf Ağacı başlıklı metinde, bir köyde yer alan ulu ceviz ağacının cevizlerinin, köylüler tarafından toplanması ve köydeki her haneye eşit olarak dağıtılması sebebiyle ceviz ağacının vakıf ağacı adını alması ve yazarın bu konudaki duyguları anlatılmaktadır.

Tema/İzlek/Mesaj

Hikâyenin mesajını bulmak ve onu sağlam, kesin yargılı bir cümle ile ifade edebilmek, hem olaylardan sağlam sonuçlar çıkarabilmek hem de yorumları birleştirip ifade edebilmek açısından önemli bir etkinliktir. Bu, aynı zamanda genel moral değerlere uygun olarak seçilip ders kitabına alınmış örnekler üzerinde fırsat eğitimi yapma, yeri gelmişken öğrenciye pozitif değerleri kazandırma ve bu yolla onları güdüleme açısından da yararlıdır (Cemiloğlu, 2015: 43). Herhangi bir konuyu ele alıp onu belli bir yazı türünde işleyecek olan sanatçının, okurlarına ne gibi düşünce ve görüşleri kazandırmak, onlarda ne gibi tavır ve alışkanlıkları geliştirmek istediğini bilmesi önemlidir. Yazarlar, çocuklar için kaleme aldıkları eserlerde onların bütün ömürlerince yararlanacakları şu temalar üzerinde dururlar: Aile, vatan, millet, tabiat, insan ve hayvan sevgisi; güzelliğe karşı bağlılık ve sempati; başkalarına karşı nazik, saygılı, dürüst ve hoşgörülü olmak gerektiği; cesurluğun, kahramanlığın, özverinin değeri; şahsi teşebbüsün önemi; çevre bilinci; gelenek ve göreneklere bağlılık ve duyarlılık; sorumluluk duygusu; tarihimizin unutulmaz dönem ve şahıslarının tanıtılması; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık; demokratik toplum yaşayışı ile ilgili birtakım ana ilkelerin belirtilmesi... (Sınar Çılgin, 2007: 79).

Reşat Nuri'nin Kuş Yemi öyküsü, bir çocuğun beslediği kuşa olan bağlılığını ve hayvan sevgisini işlemektedir.

Selahattin Batu'nun yazdığı Bahçe başlıklı metin, doğa sevgisini, toprakla uğraşmanın insanı mutlu etmesini vurgulamaktadır.

Behçet Necatigil'in Mavi Işık şiirinin ana duygusu, çocuk sahibi olmanın mutluluğudur.

Falih Rıfkı Atay'ın Sığırtmacı Mustafa adlı eserinde, çalışkan, dürüst, akıllı ve tok gözlü olmanın insanın hayatını değiştireceği vurgulanmaktadır.

Orhan Veli Kanık'ın Baharın İlk Sabahları başlıklı şiirinde, baharın gelişinin verdiği yaşama sevinci ana duygudur.

Roald Dahl'ın yazdığı Baş Aşağı Fareler başlıklı metinde ana fikir, metnin sonunda şu cümlelerle verilmiştir: "Her ne zaman dünya korkunç bir şekilde baş aşağı gibi görünürse, ayaklarınızın yere sıkı bir şekilde bastığından emin olun" (Cemiloğlu, 2015: 104).

Arif Nihat Asya tarafından yazılan Bayrak şiirinde ana duygu, en yüce değerlerimizden olan bayrağa karşı saygı ve onu koruma duygusuyla birleşen vatan sevgisidir.

Murat Apaydın'ın yazdığı Çevremiz ve Biz başlıklı metinde, bilinçli olarak katledilen doğa hızla yok olmakta ve doğaya karşı bilinçsiz ve duyarsız insanlar acınacak hale gelmektedir düşüncesi vurgulanmaktadır.

Kenan Hulusi Koray'ın Miras Keçe öyküsünde temel düşünce, yazar tarafından şöyle ifade edilmiştir: "Aman, evinizdeki eşyalara dikkat edin... Ne olur ne olmaz!" (Cemiloğlu, 2015: 132). Hor gördüğünüz eski bir eşya değerli bir antika olabilir, dikkatli olun. Eşyaların maddi değerinden çok manevi değeri ön plandadır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Yedi Tane Erik Ağacı şiirinde doğayı ve ağacı koruma, ağaç sevgisi işlenmektedir.

Vakıf Ağacı başlıklı metinde, herkesin ortak malı olarak bilinen bir ağacın meyvelerinin eşit olarak dağıtılmasının verdiği adalet ve eşitlik duygusu ele alınmaktadır. Anlatıcının dedesi ile diyalogu, dedenin anlatıcı kahramana ve dolayısıyla okuyucusuna vermek istediği iletileri vurgular: "... o herkesin malı, ona bakmak sevaptır, ürünü ziyan etmek günahtır" (Cemiloğlu, 2015: 203).

Kitapta yer alan tüm metinlerin işlediği ana düşünce ve duygular açısından çocuklara uygun olduğu görülmektedir.

Kahramanlar

Başarılı bir çocuk kitabında hikâye boyunca gelişen ana kahramanlar olmalıdır. Hayal gücü ile hayat tecrübelerini birleştiren yazar, geçmişleriyle, gelecekleriyle, aileleriyle, umutlarıyla, korkularıyla, üzüntüleriyle, mutluluklarıyla okuyucunun kendisini özdeşleştirebileceği kahramanlar yaratmak zorundadır. Çocuk, okuduğu eserlerdeki kahramanlarla özdeşleşmek ister. Çocuğun sosyal gelişimi açısından önemli olan özdeşleşmenin gerçekleşmesi için örnek olarak sunulan kahraman ile çocuk arasında duygusal bir bağın oluşması gerekir (Sınar Çılgın, 2007: 81).

Reşat Nuri Güntekin'in Kuş Yemi öyküsünün başlıca kahramanları büyük hanım, torun, anlatıcı konumunda olan ve kuşu satın alan adamdır. Saf, temiz, işgüzar bir İstanbul hanımı olarak vasıflandırılan büyük hanım, torununun çok sevdiği kuşu maddi imkânsızlıklar sebebiyle satmak zorunda kalmıştır. Büyük hanım, kuş satıldıktan sonra alıcının masa üzerine bıraktığı parayı almakta zorlanır. Çünkü bu hanım, son zamanlarda maddi açıdan zorlansa da daha öncesinde yazarın ifadesiyle "vaktiyle çok iyi günler görmüş"tür. Anlatıcı, parasını ödediği kuşu torununa vermek istediğinde kabul etmeyen onurlu bir hanımdır. Torun, anlatıcı tarafından tam bir çocuk gibi tasvir edilmiştir: "Hüzün taklidi yaparken gözlerinin içi gülüyor, kuşunu beğenmedikleri için seviniyor" (Cemiloğlu, 2015: 40). Çocuklar, kendilerini zorlasalar da rol yapamazlar, duygularını saklayamazlar. Çocuk, kuşun satılmasıyla elde edilen paradan kendisine ayrılan beş kuruşa simit ve kuş için bir külâh yem alır. Kuşu satılmasına rağmen ona yem alması, çocukça bir davranış olması yanında çocuğun hayvan sevgisini vurgulaması

bakımından olumludur. Yazar, öyküde çocukların dünyasına girmiş, çocuksu tepki ve davranışları kahramanını anlatırken başarı ile kullanmıştır. Anlatıcı durumundaki yazar ise ihtiyacı olmadığı halde zor durumda olan hanıma yardım etmek için kuşu satın alan duyarlı ve iyiliksever biridir. Hikâyede, ana kahramanlar örnek davranışlar sergilemektedirler.

Selahattin Batu'nun yazdığı Bahçe başlıklı metin, deneme türündedir ve sadece anlatıcı bulunmaktadır. Anlatıcı yazar, doğayı seven, toprakla uğraşmanın eğlendirici, dinlendirici, düşündürücü olduğuna inanan biridir.

Behçet Necatigil'in Mavi Işık şiirinde anne, baba ve çocuktan oluşan bir aile ortamı çizilmiştir. Evin umut ışığı olan çocuk, hasta olduğunda başta annesi olmak üzere herkes yasa boğulur. Şair, kurduğu aile ortamında biz dilini kullanarak kendisini de şiire dahil etmiş ve sevinci de üzüntüyü de çocuğun varlığına ve mutlu olmasına bağlamıştır. Çocuğun bu kadar yüceltildiği ve önemsendiği şiir, çocuğa olumlu duygular aşılayacaktır.

Falih Rıfkı Atay'ın Sığırtmaç Mustafa adlı eserinde, Mustafa ve Atatürk önemli kahramanlardır. Mustafa'nın yaşı belirtilmemiş ama "Bu küçük yaşta bu kadar sığırı otlatmak zor gelmiyor mu?" (Cemiloğlu, 2015: 92) cümlesinden küçük yaşta olduğu anlaşılmaktadır. Sığır çobanlığı yapan Mustafa, Atatürk kendisine karşılıksız para vermek istediğinde ihtiyacı olmasına rağmen parayı kabul etmez. Mustafa, çalışkan, dürüst, akıllı ve tok gözlü bir çocuk olarak anlatılır. Atatürk, bu küçük çocuğu görür görmez çok sever: "Atatürk sevgiyle Sığırtmaç Mustafa'nın saçlarını okşadı" (Cemiloğlu, 2015: 92). Atatürk, Mustafa'nın okula gitmesini ister, onu İstanbul'a getirtir. Atatürk'ün çocukları seven ve destekleyen, dürüstlüğü ve çalışkanlığı takdir eden biri olarak çizildiği görülür.

Orhan Veli Kanık'ın Baharın İlk Sabahları başlıklı şiirinde şair konuşmaktadır. Şiirde, baharın gelişyle her şeye olumlu bakan bir insanın duyguları anlatılmaktadır.

Roald Dahl'ın yazdığı Baş Aşağı Fareler başlıklı metinde 87 yaşında, "sessiz, sakın, çok fakir ve çok mutlu yaşlı bir adam" olarak nitelenen Labon, ana kahramandır. Labon, başlangıçta evinde fareler gördüğünde çok önemsemez. Ama sayıları çoğaldığında bunu sorun olarak görmeye başlar ve çözüm arar. Labon'un farelerden kurtulmak için bulduğu çözüm, onun zeki bir insan olduğunu göstermektedir.

Arif Nihat Asya tarafından yazılan Bayrak şiirinde anlatıcı / şair, bayrak sevgisini vatan sevgisi ile birleştirmiş, bayrağı canı pahasına korumaya ant içen, onun dalgalandığı yerde kendini güvende hisseden, en zor zamanlarında bayraktan güç alan, bayrağı tarih, şeref, şan ve kısacası her şeyi olarak gören, doğduğu bayrak altında ölmek isteyen biridir.

Murat Apaydın'ın yazdığı Çevremiz ve Biz başlıklı metinde, anlatıcı / yazar konuşmakta ve doğayı bilinçli olarak kirleterek yaşam alanlarımızı yok eden insanlara karşı duygularını anlatmaktadır.

Kenan Hulusi Koray'ın Miras Keçe öyküsünde olaylar, anlatıcı kahraman gözünden anlatılır. Anlatıcının annesi, halası, evdeki hizmetçi kız, eskici, müze görevlisi diğer önemli kahramanlardır. Öyküde eskici dışındaki herkes miras keçeyi hor görürken eskici onun değerini anlar. Müze görevlisi de keçeyi korumak adına öykünün diğer kahramanlarını uyaran ve keçenin önemini vurgulayan biridir. Anlatıcının halası keçeye dokunmak istediğinde görevli ironik bir şekilde onu uyarır: "Müzeye geleli bir hafta oluyor, dedi. Ama bin senelik... Yazık ki maldan anlamayan kişiler eline düşmüş. İnsanlar değil, eşekler kullanmış" (Cemiloğlu, 2015: 132).

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Yedi Tane Erik Ağacı şiirinde şair konuşmaktadır. Şiirine yedi erik ağacının kesilmesini konu edinen şair, bu durumdan duyduğu üzüntüyü şiirine yansıtmıştır.

Vakıf Ağacı başlıklı metin, kahraman bakış açısıyla ben diliyle anlatılmıştır. Anlatıcı, geçmişe dönerek çocukluk günlerini ve köylerindeki ceviz ağacını anlatır. Anlatıcı kahramanın kişilik özellikleri ya da fiziksel yapısı ile ilgili bilgi yer almamaktadır. Anlatıcı, metinde sadece gözlemlerini anlatan biri olarak yer almaktadır: "Biz çocuklar daha çok dut ağacının altında oyun oynardık.... Biz çocuklar yerdeki kurumuş çayırın üstüne düşen dutları kapışırık" (Cemiloğlu, 2015: 203). Metne adını veren ceviz ağacının altı, köydeki erkeklerin buluşup serin gölgesinde sohbet ettiği bir yerdir.

Dil ve Anlatım

Çocuk yayınlarında yazarlar anlatımın sadeliğine dikkat etmeli, gereksiz ve bayağı sözcüklere yer vermemeli, duruluk, akıcılık, açıklık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk kitaplarında yüklü ve yoğun anlatımdan kaçınılmalıdır. Her çocuk edebiyatı metninde çocuğun anlamını bilmediği ancak cümle ve anlatım tekniğinden yararlanarak çağrışım yoluyla anlamlandıracağı belirli sayıda bilinmeyen söze yer verilmelidir. Anlatımda farklı bakış açılarının yer alması çocuğun okuma isteğini arttırdığı gibi kendi bakış açısını oluşturmasını da sağlamaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2003: 48).

Reşat Nuri'nin Kuş Yemi öyküsü, sade bir dile sahiptir. Öyküde, "veda busesi", "mahzun bakış", "hüzün taklidi yapmak" ifadeleri çocuğun dünyasına uzak olmakla birlikte cümlelerin genel anlamından tahmin edilebilir. Öykü, deyimler açısından zengindir: Dudak bükme, gün görmek, gözlerinin içi gülmek, göz ucuyla bakmak...

Selahattin Batu'nun yazdığı Bahçe başlıklı metin, sade bir dile yazılmasına rağmen dağınık bir anlatıma ve içerikle bağlantılı olmayan bir başlığa sahiptir.

Behçet Necatigil'in Mavi Işık şiirinde çocuğun anlamayacağı kelime yer almamaktadır. Ancak şiirde bol miktarda kullanılan sıfatların alt yapısındaki anlam, çocuk açısından zorlayıcı olabilir. Dört kıtadan oluşan şiir, sade dili ve kısalığı ile çocuklara uygundur. Öğretmen rehberliğinde yapılacak soru cevap çalışması ile şiirdeki derin anlamlar çocuğa buldurulabilir.

Falih Rıfkı Atay'ın Sığırtmaç Mustafa adlı eserinde, dil sade, anlatım akıcıdır. Çocuk için en anlaşılabilir kelime olan "sığırtmaç" da metinden anlaşılabilir.

Orhan Veli Kanık'ın Baharın İlk Sabahları başlıklı şiirinde dil sadedir.

Roald Dahl'ın yazdığı Baş Aşağı Fareler başlıklı metinde dil sade, anlatım akıcıdır.

Arif Nihat Asya tarafından yazılan Bayrak şiirinde dil sade, anlatım akıcı ve şairanedir. Şiirde geçen "kız kardeşin gelinliği, şehidin örtüsü, dağlarda açan çiçek, barış güvercini, savaş kartalı" gibi bazı sanatlı söyleyişler, metnin genelinden yola çıkılarak öğrenciye buldurulabilir.

Murat Apaydın'ın yazdığı Çevremiz ve Biz başlıklı metinde, dil sadedir. Düşünce yazısı niteliğinde olan bu yazıda her paragrafta farklı bir çevre sorunu işlenmektedir. İlk cümlede geçen "öğrenciler" sözcüğünün yerine genel bir anlatımla "çocuklar" sözcüğü kullanılması daha uygun ve kapsayıcı olurdu: "Öğrenciler gelecekte yeşerecek çiçeklerdir" (Cemiloğlu, 2015: 120).

Kenan Hulusi Koray'ın Miras Keçe öyküsünde dil sade, anlatım akıcıdır. Ayrıca öykünün sonu da sürpriz şekilde bitmektedir. Okuyucuyu gülümseten ironik son çocuk için caziptir.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Yedi Tane Erik Ağacı şiirinde dil sade olmakla birlikte bazı şairane benzetmelerin açıklanması ya da neye tekabül ettiğinin konuşulması yerinde olacaktır. "İçre, alamet, yapınca, cascavla, hacıyatmaz, sıska" çocukların bu metinden kelime dağarcıklarına katabilecekleri yeni sözcüklerdir.

Vakıf Ağacı başlıklı metin sade, anlaşılır bir dille yazılmıştır ve akıcı bir anlatıma sahiptir.

Sonuç ve Tartışma

Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu'nun İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi kitabında, çocuğun dünyasından, onun ilgisini çekebilecek konuların işlendiği metinler yer almaktadır. Bu metinlerde yer alan ana düşünce ve duygular, çocuğun edinmesi ya da çocuğa daha önceden kazandırılması gereken insani duygu ve davranışlardır. Çocuğun olumlu duygu ve davranışları edinmesine aracı olacak bu metinler, öncesinde bu yeterliğe sahip çocuklar açısından da var olan duygu ve davranışların pekiştirilmesi anlamına gelmektedir.

Öyküleyici anlatımın hâkim olduğu metinlerde yer alan kahramanlar, çocuklara örnek olacak davranışlar sergilemesi açısından uygundur. Bu kahramanlar, çocuğun sahip olması gereken ya da yetişkinlerin onlara kazandırmak istediği davranış ve hassasiyetlere sahiptirler.

İncelemeye konu olan kitapta yer alan metinler genel olarak sade bir dile sahipken bazı metinlerde yer alan ve çocukların düzeyinin üzerinde olan sözcükler de kelime dağarcığını zenginleştirmesi açısından uygundur.

Ders kitapları, her çocuğun en kolay ulaşabileceği materyal olması ve her çocukta ortak olarak bulunması açısından önemli araç gereçlerdir. Bu kitaplarda yer alan metinlerin, her bakımdan çocuğun düzeyine uygun olması önemlidir. Metnin konusunun, çocuğun düzeyine uygun, onun ilgisini çekebilecek şekilde seçilmesi gerekir. Metnin ana duygu ya da düşüncesinin çocuğu olumlu yönde geliştirmesi, ona olumlu duygu ve düşünceler katması önemlidir. Metinlerde yer alan kahramanların davranış ve söylemleri ile çocuğa örnek olması gerekir. Tüm bu beklentilerin yerine gelmesi metnin çocuğun rahatlıkla anlayabileceği sade bir dile ve sıkılmadan okuyabileceği akıcı bir anlatıma sahip olması ile mümkündür. Ders kitaplarında yer alan metinlerde bulunması gereken özelliklerin, çocuk edebiyatı kapsamına giren kitaplarda yer alması gereken özelliklerle aynı olduğu unutulmamalıdır. Ders kitaplarına metin seçilirken metnin eğitici-öğretici boyutunun yanında edebi değer taşıyıp taşımadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Zira ders kitaplarında yer alan bu metinler, öncesinde okuma alışkanlığı edinmemiş ya da edebi değeri olan kitaplarla tanışma şansını elde edememiş çocuklar için kitabı sevmeye ya da kitap okumaya geçmenin önemli bir basamağı olabilir.

Sonuç olarak sınıf düzeyi ne olursa olsun Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinlerin her açıdan çocuğa göre olması ve bu metinleri seçecek kişilerin de çocukların yaş düzeylerine uygun edebi metin seçme konusunda uzman olması gerekir. Ders kitapları çocuğu sıkacak metinlerle doldurulduğunda o metnin inceleneceği ders sıkıcı geçecek, çocuklar kitap okumaktan uzaklaşacaktır. Türkçe ders kitaplarının okumanın önemli bir basamağı olduğu unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Aslan, C. ve Doğu, Y., (2015-2016). "Öğrencilerin Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlere İlişkin Görüşleri", Akademik Araştırmalar Dergisi 2015 – 2016, Sayı 67, Sayfa: 1-30.
- Canlı, S., (2015). "Türkçe Ders Kitaplarına Seçilecek Metinlerde Çocuğa Görelik İlkesi", Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi, 1/1.
- Cemiloğlu, M., (2015). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Demirel, Ş., (2010). Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı, Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Dilidüzgün, S., (2004). "Okuma Öğretimi Hedefleri Bağlamında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Ürünleri", Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 2, s. 43-55
- Dilidüzgün, S., (2018). Çağdaş Çocuk Yazını. İzmir: Tudem Yayınları.
- Fırat, H., (2019). "Çizgi Filmlerde Çocuk Gerçekliği: Niloya Örneği", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 8 (2), 1007-1033.
- Karakuş, N., (2014). "Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Dil ve Anlatım Yönünden İncelenmesi", Tarih Okulu Dergisi (TOD), Yıl 7, Sayı XVIII, Haziran 2014, ss.567-593.
- Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı 2019, <http://mufredat.meb.gov.tr>
- Sever, S., (2008). Çocuk ve Edebiyat, İzmir: Tudem Yayınları.
- Sınar Çılgin, A., (2007). Çocuk Edebiyatı, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G., (2003). Çocuk Edebiyatı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2000). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayınları.

Extended Abstract

It has been stated that the main purpose of education is to raise individuals who "have a well-balanced and well-developed personality," "respect human rights," and "adopt the cultural

values of the Turkish nation." This definition reveals the necessity of developing the personalities of our young people to be trained. To achieve the stated goals, Turkish textbooks must include texts that address the specified sensitivities. The teacher will read the text in the book, have the students read it, make the students talk about the text, ask for the patches of the text, and thus achieve the goals of the Turkish lesson step by step. But, of course, while performing all these steps, the text chosen for the textbook must be suitable for the child.

The literary text written for children or adapted to them must include both artistic and educational features. While reading the text, the child will reach the artistic point of view on the one hand and will be indirectly educated on the other hand. Here, it is necessary to underline the phrase to educate indirectly. Literature work, within the scope of children's literature, should not directly aim to educate. A successful work is a work that indirectly senses what it wants to give to the child. Literary texts in Turkish textbooks are important tools of Turkish lessons. These texts are common texts found by all students as they are in the textbook. With these common texts, which are read together, summarized, answered questions, discussed, and learned, the child also learns to think, interpret, and the language rules. All these achievements can only be achieved if the selected text is suitable for the child and includes aesthetic elements. The texts in the Turkish textbooks bring the student closer to the culture and sources of information outside the textbook, make the world of literature curious, and direct them to other artistic activities; It is possible to meet with qualified and appropriate literary and informative texts. Having the criteria of being a text and reflecting the characteristics of its genre; In other words, texts that are deep and do not contain inconsistencies in their surface structure are texts that contribute to the reader in reading comprehension and interpretation. The texts in the textbooks are the basic material for teachers to reach their goals.

Text selection for textbooks can be seen as a prerequisite for the formation of reading interest and motivation. Literacy, which is related to aesthetic quality rather than superficial expression, is a determining factor in text selection. Literary texts strain the readers a little; they oblige them to engage in intellectual activity and production. Choosing a topic that the child is not overly unfamiliar with reduces the risk of getting away from the text and reading action from the very beginning. Again, presenting a very familiar and familiar subject to the child may cause the child to get bored. Then, a text in which the subject matter is skillfully balanced will be most suitable for communicating with the child. This can be done with an extremely demanding and time-consuming choice. Among the texts prepared for children, many materials emphasize teaching and lecturing and do not care much about aesthetic concerns. A choice not made with a rigorous understanding will hinder reaching the goal in the first place. Therefore, the children's texts we see in the textbooks must be selected with such meticulous understanding.

In Mustafa Cemiloğlu's book on Teaching Turkish in Primary Schools, there are texts in which topics from the child's world that may be of interest to him are included. The main thoughts and feelings in these texts are the human feelings and behaviors that the child should acquire or have to be gained to the child before. Therefore, these texts, which will help the child acquire positive emotions and behaviors, also mean reinforcing feelings and behaviors for children who have this competence before.

The heroes in the texts dominated by narrative narration are suitable for exhibiting behaviors that will set an example for children. These heroes possess the behaviors and sensitivities that the child should have or that adults want to gain them. While the texts in the book subject to review generally have a plain language, words in some texts above the level of children are also suitable in enriching the vocabulary. Textbooks are important tools for being the most accessible material for every child and being common to every child. The texts in these books must be appropriate for the child's level in all respects. The subject of the text should be chosen in a way that is appropriate for the child's level and can attract his / her attention. In addition, it is important that the main emotion or idea of the text develops the child positively and adds positive feelings and thoughts to him. The behaviors and discourses of the heroes in the texts should set an example for the child. The fulfillment of all these expectations is possible with the text having a plain language that the child can easily understand and a fluent expression

that can be read without getting bored. It should not be forgotten that the features that should be present in the texts in the textbooks are the same as the features that should be included in the books within the scope of children's literature. Therefore, while choosing the text for the textbooks, it should be considered whether the text has literary value as well as its educational-instructive dimension. Because these texts in the textbooks may be an important step for children who have not had the habit of reading before or who have not had the chance to read books with literary value.

As a result, regardless of the grade level, the texts to be included in Turkish textbooks should be suitable for children in all respects, and the people who will choose these texts should be experts in choosing literary texts suitable for the age levels of children. When the textbooks are filled with texts that will bore the child, the lesson in which that text will be analyzed will be boring, and children will be away from reading books. It should not be forgotten that Turkish textbooks are an important step in reading.

Çatışma Beyanı

Her bir yazar için raporlanan araştırmada, sonuçlarda, yansımalarda ya da belirtilen görüşlerde dolaylı/dolaysız herhangi bir mali çıkar veya bağlantı yoktur. Yazarlara, ilişkili bölümlere, ilişkili kuruluşlara, kişisel ilişkilere veya doğrudan akademik rekabete yönelik ilgili ticari kaynaklar ile diğer finansman kaynakları dâhil olmak üzere herhangi bir yanlılık sorusu doğurabilecek durum yoktur. İlgili araştırma yayımlandıktan sonra yazarların herhangi birinin utanmasına neden olacak, bildirilmeyen herhangi bir düzenleme yoktur.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.